

1. Mózes 11, 27- 12, 9.

István véttanu előadásában a következőket olvassuk Abrahámról: "A dicsőség Istene megjelent atyánknak, Abrahámnak, amikor az Mezopotámiában volt, még mielőtt Háránba költözött volna át és így szólt hozzá: "Jőjj ki földedről, rokonságod közül és jer arra a földre, amelyet mutatni fogok neked!" /Csel. 7, 2.3./ Mózes 1. könyve szerint Isten ezt Terachnak mondta és Terach volt az, aki fölvette Abrahámot, Lótot és Szárait és kiment velük, Kánaánt választva célul, Háránig és ott letelepedtek. Terach ott meg is halt. /1. M. 11, 31, 32./ A két előadás közötti ellentmondás csak látszólagos. Hasonlít Jézus kétféle családfájának ellentmondásaihoz, melyet Máté és Lukács közöl. József Jézus adoptáló atyja volt és a hivatalos családfa szerint Jézus Józsefen át az összes uralkodó dávidi királyok örököse volt: ezt a családfát közli Máté. Lukács az emberi oldalt méltatja figyelemre, a valóságos és nem a jogi leszármazást ~~is~~ közli, a kiktől Jézus tényleg született. Hasonlóképpen az Ur-ból való kivándorlásról István előadása a valóságot adja elő, Mózes előadása pedig azt a képet tárja elénk, melyet az akkori társadalom Ábrám kivándorlásáról nyert. Ábrám kapta a kijelentést, mely a kivándorlást megindította, Ábrám küzdött ki magában az elhatározást, hogy a parancsnak engedelmeskedni fog. Ábrám beszélt rá atyját, hogy az isteni parancsnak engedelmeskedjenek. Ez volt a valóság! De Terach is kapott kijelentést, és ez nemcsak abba a hagyományba volt befoglalva, mely Sám óta apáról fiúra szállt, hanem Terach hosszas belső vívódással annyira magáévá tette mind az atyai hagyományt, mind fiának, Ábrámnak látomását, hogy az így magáévá tett isteni utmutatást lassankint személyes élménnyé dolgozta fel. Engedelmeskedése nem volt kis értékű, mert: 1./ késedelmes természetének legyőzése neki nehezebb harcot jelentett, mint azoké volt, akiket ilyen természet nem tartott vissza. 2./ A fiának adott kijelentés iránt való engedelmissége és ebben az apa megalázkodása a fiu alá, igen széppé teszi Terach döntését. 1. M. 11, 31 szerint Terach volt a cselekvő személy, aki külső látszat szerint a kivándorlás megindítója ~~a kivándorlás megindítója~~, a rendeletet kiadója volt. Terachra nagy hatással lehetett fiának, Háránnak még Ur városában bekövetkezett halála, ami oly köteléket szakított el, mely őt a régi hazához kötötte. Hárán neve /montanus, hegyi/ is a kiköltözési szándékot fejezte ki, de a név inkább az eláni hegyekre mutat, amelyekből a család alászállott a síkságra és nem Kánaánra. Hárán halála ezt az emberi szándékot megsemmisítette és Terachot arra bírta, hogy a másik, bizonytalanabbnak látszó, mert ismeretlenebb utra vállalkozzék, melyet Isten mutatott. Hárán fia, Lót, ki magával nem volt tisztában, könnyebben vállalta a kalandos utazást, mint atyja. Így határozta el Terach, hogy harmadik fiától, Náhórtól megváljék és elinduljon. Mivel Kánaánba akkor nem egyenesen a sivatagon át vitt az ut, hanem Szírián keresztül, az Eufrátesz mentén történt az utazás arra a földre, melyet Terach valószínűleg megholt fiáról maga nevezett el, mert ez is hegyes vidék volt. Az Ur-ban hagyott harmadik fiu, Náhór később követte atyját, mert ivadékaikat: Betuél és Lábánt nem Ur-ban, hanem Háránban kereste Eliezer.

Terach azonban újra engedelmeskedett habozó természetének, s bár nem tudjuk, hogy betegség, öregség, gyengeség vitte-e rá, megállott Hárán földén és nem folytatta az utat. A szülőjének engedelmes Ábrám vele maradt. De atyja halála után folytatta a félbenmaradt vándorlást. Utján valószínűleg Terach áldása is kísérte, ki maga gyenge volt ugyan, szívében ott volt a vágy, hogy Istennek engedelmeskedjék. Terachban egyesült az eddigi ősatyák lelke, akik megértették, hogy Isten morre akarja vinni őket, de akik közül senki sem indult el, hogy a világosságnak engedelmeskedjék. A hit első lépését Ábrám tette meg, ezért lett ő felséges atyává, egy kiválasztott nép ősevé. Terach akadályai közt szerepel még egy: nem látta Ábrám atyaságát biztosítva, mert Szárai, Ábrám felesége meddő volt. Ábrámnak ez nem volt akadály az engedelmeskedésben, mert ő nem Szárait nézett, hanem Istenre. A külső látszat tehát az volt, hogy Terach maga engedelmeskedett az isteni hívásnak, ami nem is volt az igazsággal ellenkező. A pontosabb valóság mégis az volt, hogy Ábrám volt a hit által engedelmeskedő, ki atyját buzdította, ki a hitnek nemes harcát megküzdöt-

te és abban győzedelmes lett.

Ha István vértanu elbeszélését Mózes elbeszélésével összevetjük, kitűnik, hogy az I.M.12,1 skk.-ben olvasható elhívás a második isteni elhívás volt Ábrám életében. Isten megvárta Háránban Terach halálát, s ezzel elismerte, hogy Ábrámnak atyjával szemben tanusított kimélete, s engedelmességére Neki tetsző volt. Terach nem volt a hit embere oly mértékben, mint fia, Ábrám. De atyja volt, s a fiunak tekintettel kellett lennie atyja gyöngeségére. Mihelyt azonban ez a visszatartó körülmény eltűnt Ábrám életéből, az isteni hívó szó, melyet egyszer már Ur városában hallott, ismét megszólalt és tovább hívta Ábrámot az eredeti cél, Kánaán felé. Az időpont, melyben Isten szól hozzánk, nem találmányszerű, nem véletlen; hanem Istentől pontosan kiszámított, szükségünkhöz és a teremtés szükségleteihez hozzáillesztett. Áll ez a megterésre való hívásra is; azt sem az elhívott maga, sem az evangéliumhirdető emberileg ki nem választhatják.

Terachnak Háránban történt halála után Isten megszólalt. Hogy mi módon szólott Isten, nem mondja az Írás. De más esetekből következtetve gondolhatjuk, hogy látomásban, mely éjjel is, nappal is történhetett. Hogy a látomás alkalmával alakot látott-e Ábrám, nem tudjuk. De hogy érthető szavakat hallott és nem csak gondolatai támadtak, az bizonyosnak látszik. Ábrám életét átszöttek a tulvilági jelenségek. Isten alkalmazkodik hozzánk: Angyalai emberalakban jelennek meg és emberi hangon szólnak hozzánk. Ilyen emberi voltunkhoz alkalmazkodó isteni beavatkozás volt a pünkösdi nyelvcsoda is. Isten leereszkedik Ábrámhoz és emberi körülmények szerint jelöli meg azokat az összeköttetéseket, amelyekből Ábrámot ki akarja emelni. Megemlíti a földet vagy országot, a nemzetséget és családot, vagy házat. /Bec, móledeth, béth abé/. Ezek a szavak & elárulják, hogy az emberiség Ábrám idejében milyen társadalmi formák között élt. Megvoltak a pontosan meghatározott országok, még ha azok határai nem is voltak a mai pontossággal meghatározva. Voltak az országokon belül nemzetségek, amelyek összetartottak, s ez így volt még az ósmagyaroknál is, akik hazánkba bejöttek. Végül voltak családok, amelyek egy-egy tekintélyes öreg atya alatt együtt éltek és nemcsak apából, anyából és gyermekekből állottak: a családhoz tartoztak a rabszolgák is, mint ezt a magyar család-cseléd szavak azonossága is mutatja. Ábrámnak ezeket a köteleket el kellett hagynia, velük a kapcsolatot felbontania. Bizonyos, hogy Ábrámnak drága és kedves kapcsolatokat kellett elválnia és ezt csak fájó szívvel tehetette meg. Hány kedves rokonnak, barátnak kellett örök búcsút mondania! De Isten kívánta tőle ezt az áldozatot és ennek a leszakadásnak már az ősknél feltűnő gondolata megkönnyítette elhatározását. Még kedves bátyjától, Nákhortól és annak feleségétől, Milkától is el kellett válnia, kikre Izsák nagykorúsága idején oly szeretettel emlékezett, hogy szolgáját visszaküldte családjukhoz menyasszonyért.

A Jelenések könyve későbbi rajza szerint az emberiség társadalmi formája: nemzet, nép, nyelv és törzs. A Jel. könyve négegy fogalmat léptet ezek közé, vagy valamelyikük helyére: a tömeget /ochlos/, melynek csőcselék színezete van. A nép az országot fedi, amelynek lakói előbb nemzetet alkotnak, később keveredés útján népet, ha ezt egy államegység, közös kormányzat köti össze. A nemzetségnek később a törzs felelt meg /phülé, tribus/; na ezt a párt fogalma váltotta fel. A nyelv kezdetben egy volt, csak később vált ez is elkülönítő, vagy összezsugorító tényezővé.

A Biblia alapján alkotott erős meggyőződésem, hogy ezek a társadalmi kapcsolatok nem esetlegesen fejlődtek ki, hanem a Teremtő alkotta őket, s írta be az emberi lélekbe alkataikat úgy, hogy egymástól távolos embercsoportok is ugyanolyan társadalmi formákat öltöttek fel. Az emberiség elszaporodásával ilyen kapcsolatok teszik lehetővé az emberek békés együttélését, kivéve az olyan társadalmi alakzatokat, amelyek széthúzásra, versengésre, vetélkedésre indítanak, mert ezeket Istenre, vagy az Istentől teremtett természetire visszavinni nem lehet. De ha ezek a társadalmi alakzatok Istentől valók, miért kívánta Isten Ábrámotól, hogy ezeket a kapcsolatokat megtagadja? Istennek kettős célja lehetett ezzel: 1./ Ábrámot függetleníteni akarta nemzeti-, nemzetségből és családból jövő

befolyásoktól és plyn uton akarta vezetni kiválasztott szolgáját, amelyet az emberiség többsége nem érthetett meg és amelyen Ábrámnak egyedül Istentől volt szabad függnie. 2./ Ábrámot ki akarta emelni Isten a szűkebb kapcsolatokból, hogy egy család, nemzetség, vagy nemzet ~~é~~ szolgálata helyett népek, sőt az egész emberiség fölé kiterjessze példaadását és hatását. Ábrámnak Ábrahámmá kellett lennie, magasztos atyából sok nép atyjává. E változások egy ideig a magánosság, egyedülvalóság utját járatták vele. A magnak, mielőtt gyümölcsöt teremne, a föld sötét mélyében kell rothadnia, mint azt Jézus övéi elé tárta. Ábrámnak és családjának lelkébe hasított a kiszakadás és elválás; Isten oltárra helyezte őket, az áldozatot megkivánta tőlük. Az áldozat személyi súlyát a kihívás szövege is érzékelteti, mert a héber "lekhlökhá" dativus commodi-ja arra mutat, hogy Ábrám személy szerint van érdekelve a kivonulásban. Magyarul talán úgy mondhatnánk: Szedd föl magad! A kivonulás célját Isten elhallgatja, csak annyit mond: abba az országba, amelyet ~~meg~~ fogok láttatni veled. A végső célt általában homály fedi, mely sokszor jótékonyan hat, mert eltakarja a nehézségeket, amelyek a vándor előtt állnak. A kenyérben is csak az aznapit jelöli meg Jézus, hogy azért imádkozzunk. a későbbi napokat Isten kezében kell hagynunk. A jutalom, a boldogító igét festésében azonban nem takarékos az Ur, amikor részletesen, nyomatékosan ismétli, hogy áldása fogja kísélni Ábrámot. Ez a kíséző áldás őrző és védő jellegű. Ábrámtól tovább árad, s azokon, kik barátaivá válnak, áldásként nyugszik meg, azokon pedig, akik ellenségeivé lesznek, átokká változik. Az áldás nemcsak Ábrámot fogja kísélni, hanem testi utódait is, amennyiben azok isteni oltalom alatt nagy nemzetté lesznek. A mai, gyermeket nem kívánó emberek nem értik, mi áldás van abban, ha valaki nagy nemzet atyjává lesz. A régiek ezt jobban értették. Aki több utódot nemzethetett, többet foglalhatott el az akkor még jobban nyitva álló földi birtokból. Ábrámnak azonban halálon túli reménye is volt: ő az Istentől építendő várost, államot várta, s találkozást remélt mindzokkal, akik ágyakából születni fognak. Neki sokat jelentett, hogy egy boldog, nagy népet lásson az Istentől kijelölt uton az ő nyomdokain járni. Az Istentől neki ígért áldást átáradni látta erre a nagy nemzetre is. A "nagy név", melyet Isten szintén ígért, nem annyira a hirt jelentette, mint inkább a nyomós személyiséget, amellyel a név együtt járt. Ezt mutatja a nagy nevet követő felszólítás: "légy áldás". Ez azt fejezi ki: használd majd tekintélyedet arra, hogy környezeteknek hasznára légy. A későbbi hírnévre törekvés, amelyet egyenesen erénynek tettek meg, esztelen, hiuságból fakadó látszatvadásszá vált. Ábrám idejében a nagy név nagy jelentőséget, nagy tekintélyt, nagy befolyást jelentett. Nagy súlyt az emberi társadalom alakításában és fejlesztésében. Az ily tekintély azonban sokakban irigységet, vetélkedést kelt, mert uralmat jelent a lelkeken. Azért a hatalomra törekvők átkozni, a segíteni akarók áldani fogják Ábrámot, ~~egy~~ látja ezt előre Isten. Am Ábrámnak nem kell félnie, mert Isten ellenáll az ellenszegülőknél, s az átkozódót átokkal fogja sújtani, az áldó, segítő kezét megáldja munkájában. A kíséző áldás áldássá, vagy átokká fog ~~átváltozni~~ átváltozni. Az áldás következő mondatát: ~~h~~ benned fogják áldani egymást a talaj összes nemzedékei", a magyarázók kétféleképpen értelmezik. Egyesek szerint Ábrám egyé lesz az áldás fogalmával, s ha a következő nemzedékek valakit meg akarnak áldani, azt fogják mondani: úgy áldjon meg az Isten, mint Ábrámot, azaz Ábrám nevével fogják az áldást mondani. A másik értelmezés szerint az Ábrámnak adott áldás lesz az utódok, vagy a következő nemzedékek áldásának kutfeje. Az Ábrámnak adott áldásból fognak az utódok meríteni. A második értelmezés mélyebb, tartalmasabb. A hit utján összegyűlő áldás olyan forrássá változik, amelyből sokan merithetnek; áldó hatását messze terjeszti. Isten itt nem a föld, hanem a talaj nemzedékeiről beszél. I.M.2,7 szerint Isten az ember testét nem a földből, hanem a talajból formálta, mert a bakteriumoktól átjárt és élettel megtöltött talaj lehet további, magasabb életformáknak alapja. A művelhető, áldást hozó talaj termi az emberek későbbi nemzedékeit. Az ember, s nemcsak a földművelő, állattenyésztő ember, hanem a bányász és iparos is a talajból nyeri az áldást, amelyet munkája gyümölcsképpen tovább ad. Am nem elég a talaj nyújtotta kincs; Isten folytonos, meg-megújuló áldása kell ahhoz, hogy az ember munkáját

gyümölcs koronázza. Ezt a kisérő áldást Isten Ábrám utódainak megígérte. Az egész emberi nem összetartozását és egymástól függését ~~hirdetik~~ hirdetik ezek a szavak. Ábrám hite és engedelmsége nemcsak Ábrámnak jelent áldást, hanem a tőle származóknak is. Mert Ábrám úgy hitt, hogy engedelmeskedett is. A valódi hit nem marad meg a csodálatnál, hanem átlép a tettek mezéjére és cselekszik. Rábizsa magát Istenre és ebben a bizalomban intézi élete folyását.

Isten hívása után Ábrám összeszedte magát és utnak indult. Vele ment unokaöccse, Lót is. Vajon Lótot is hite bírta rá az engedelmségre? Lót-nak leplezett, rejtett lényé nem engedi e kérdésnek teljes tisztázását. Volt benne ragaszkodás nagybátyja iránt, és a családi hagyományt ismerve Lót jól látta, hogy Ábrám Isten utján halad. Volt is benne akarat, hogy Ábrámmal együtt járjon az Isten parancsolta uton. De kalandvágy is volt benne; az ismeretlen is vonzotta őt és elhatározása nem volt tisztá, hanem kevert. Ezt a különállást, ezt az eltérő lelkiületet akarja az elbeszélés érzékelteni, amikor Ábrám utitársai közül csak egyet nevez meg: Lótot. A többi utas beleértődött a hívó Ábrám személyébe. De Lótot külön kellett számítani. Később, mikor az utazást nézi /5.v./ és nem a személyeknek egymáshoz való viszonyát, első helyen említi Ábrám utitársai közül Szárait, s csak azután Lótot. Majd megemlíti a Háránban szerzett vagyont, ami alatt a nyájakat kellett érteni. Aztán a rabszolgákat, akiket összefoglaló néven "léleknek" nevez. Isten nem tiltotta el a rabszolgaságot, melynek akkor más jelentősége volt, mint amikor a fehér rabszolgakereskedők a feketék közt hajtóvadászatot kezdtek tartani és embertelen körülmények között szállították őket messze idegenbe, hogy sokan már az embertelen szállításnak áldozataivá lettek. Ábrám rabszolgái a családhoz tartoztak, s annyira a családhoz, hogy az egyik rabszolga, Elézer Ábrám örököséiként is szóba jöhetett. /I.M.15,2/

Lót különélu utazása és Ábrám utitársainak felsorolása közt a történetirő megjegyzi, hogy Ábrám 75 éves volt, amikor Háránból Kánaánba költözött. Ábrám 175 évet élt a földön. A 75 éves kor a mai átlagkort számítva kb. 33 éves kornak felel meg. Az életkor lassan fogyott az életerő csökkenésével együtt. A 75 éves Ábrám tehát még fiatal erővel kezdte meg az új életutat. A 75 év tapasztalata azonban több volt, mint a 33 évé. Ábrám lelkébe be volt írva az Urban és Háránban szerzett tapasztalat: a hit harca és az engedelmség áldása.

Hárántól Kánaánig egy hét alatt eljuthat a rendes körülmények közt utazó vándor. De nyájakkal, gyermekekkel vonuló embernek hetekre van szüksége. Mikor Ábrám megérkezett a kánaáni néptől lakott földre, nem telepedett meg azonnal egy helyen, hanem először szemügyre akarta venni új hazáját és ezért bejárta azt. A bejárásra vagy általjárásra a héber az "abar" szót használja, mely azonos az éber főnévvel /vándor, zarándok/. Ábrám nem tulajdonosként járta be a földet. Egyelőre az ország közepén járt-kelt, a későbbi Sanária területén és Sikkem tájékaig hatolt a moreh fájáig. A héber élon szó terpentinfát jelent, amely a tölgyhöz hasonlít, de annál kisebb és oly forró vidéken is megnő, ahol a tölgy már nem díszlik. Sikkemnél kis ligetet képezhetett a terpentinfá, melynek jelentőségét egy jós adta, aki ott működött egy terebélyes fa mellett. /Móreh-jós/. Ugyanazt a szerepet töltötte be, mint a középkorban a remeté, akikhez messziről is fordultak tanácsért, mert a csendben sok isteni meglátáshoz jutottak az élet forgatagában eligazodni akarók. Az élet zürzavarától elvonultan élő tisztábban látta a kibonyolítást, mint akit az élet lármája elragadott.

Mi jelentősége van egy fának egy jós életében? A terpentinfá ugyanazt a szerepet játszotta, mint a pohár, melyből József jósolt. Pohárból még ma is jósólnak; ahogy a másik folyadék a vízzel egyesül, különböző alakokat ölt fel és ebből meglátja a jós a jövőt, amit keres. E különböző alakzatok megindítják a jós képzeletét épp úgy, mint a fa susogása, vagy más természeti jelenség. Isten felhasználja e jelenségeket arra, hogy gondolatokat indítson azokban, akiknek Isten utasításokat akar adni. De ha az ember azt képzei, hogy Isten nélkül is meglátja a jövőt ezáltal, akkor a külső eszköz bálványává változik és a sötét ha-

talmak közvetítő eszközévé lesz.

Móreh terpentinfájánál jelent meg Isten Ábrámnak. Vajon először találkozott zott Ábrám Istennel? Az Irás nem mondja, hogy ez lett volna az első alkalom, amikor Isten láthatóvá lett /megjelent/ Ábrám előtt, de az ellenkezőjét sem állítja. Ábrám életében Isten sokszor lépett be szemmel láthatóan, füllel hallhatóan. A mai emberek élete abban is különbözik Ábrám életétől, hogy ritkán kapnak közvetlen isteni vezetést. Milyen alakban lett Isten láthatóvá, mikor semmiféle testi formája nincs? Két lehetőség van: 1./ Ábrám belelátott a szellemi világba és ott látta Istent. A szellemi világba való betekintés azonban csak igen kevés embernek adatott meg. Megadatott Pálnak, aki Ábrámhoz hasonlóan igen sok Isten-jelenséget kapott. Pál a szellemi égbe úgy jutott be, ahogy más embernek nem adatott meg. Amit János látott, az mind jelképekbe volt öltöztetve. Földi dolgokat látott, csupa evilági anyagi valóságot, melyek példázatként mutatták a szellemi világot, de nem magát a szellemi világot látta, hanem a tükörbe vetített képét. Hogy Ábrám szentől-szembe, vagy tükör által látott-e, azt nem tudjuk, de a tény a fontos. 2./ Lehet, hogy ember alakban jelent meg Ábrámnak, mint ahogy Isten angyalai általában megjelennek. Ez nagy megdicsőítése az embernek. Krisztus is ember alakban szállt fel az égbe és ember alakban fog onnan visszajönni: Lovon ülő koronás királyként. A Sátán nem jelenhet meg ember alakban, ezért kígyó alakban jelent meg. És amikor az idők végén a Sátán megjelenik, lábas kígyó, azaz sárkány alakjában fog előtűnni. Az ember lényében van valami, ami egy magasabb világból vetítődött a földre és nem alulról fejlődött. A báj, a derű, a mosoly, amit az emberi arc ki tud fejezni, az az isteni napsugár, ami mindezt kihozta az agyagból. Az emberi test alkotása az ég jelenlétét jelképezi a földön. Régi keresztyén templomok ezer éves képeit szemlélve, ahogy az akkori festők festettek /esztergomi királyi kápolna/, az arcokon oly csodás tisztaság és szeretet ül, amit csak az ihlet adhatott a festőnek: a szellemi világ itt van közöttünk, s csak láthatóvá kell magát tennie. Ezt látjuk a 7. versből is.

Ez az idő közelebb volt Nőé idejéhez. Nőé egyik fia, sőt még maga Nőé is élt. Életkorukból ez világos. Ábrám Sém apóval még beszélgethetett Ur-Kazdimban. Ebben az időben az isteni kijelentés sokkal élénkebben hatott, mint ma; sok ember élt a nemzetek között, aki Isten imádatát ismerte. Voltak jószok és tanítók, akik Istennel összeköttetésben állottak. Ilyenek voltak pl. Melkisédek, Bálán és Jób. Itt is lakhatott olyan próféta, aki Istenre figyelt; imádkozott, és amikor a fa susogni kezdett, gondolatok támadtak benne. Ilyen isteni eszköz a zene is. Saul akkor szabadult a tisztátalan szellemek gyöttrésétől, mikor Dávid zenélt neki. És ma is így van. Akik a szép zenét lenézik, Isten teremtését nézik le. A zene elkísér a tulvilágba is. Mikor a tulvilág zenéje áthangzik e világba, az valami csodálatos élmény lehet.

Hogy került Ábrám oda? Valószínűleg hallotta a jós hírért. Ábrám kereste azt a világosságot, mely a pogány világban világított, hiszen később találkozott Melkisédekkel, s ha volt Melkisédek, miért ne lettek volna mások is? - Bach, Händel és Erkel életét olvasva vagy filmen látva, tapasztaljuk, hogy Isten csodálatosan jelentette ki magát életükben. Ezek az életrajzok arra a meggyőződésre vezettek, hogy Isten sokkal jobban benne él az emberek életében, mint ahogy az u.n. hívők feltételezik. Mert ezek életében úgy él a hitetlen világ, mint csupa sötétség és bűn, az ő életük pedig csupa tisztaság. Mi az oka annak, hogy a hívők a világról azt tételezik fel, hogy csupa merő bűn és sötétség? Oka az lehet, hogy az ő életükben az igeolvasás és imádság oly mindennapi szokássá lett, amellyel lerakják a terhet és biztosítják, hogy az Istennel rendben vannak és semmire nincs szükségük, hiszen újonnan születtek és üdvbizonyosságuk van. Ma az ember külső eszközöket /bibliaolvasás stb./ arra használ, hogy üdvbizonyosságot szerezzen magának, annyira kiüresíti a lelkét, hogy ezt az ürességet úgy vetíti ki a világba, hogy azt hiszi: ami benne van, az van a világban is. Az u.n. hívők üresebbek és sötétebbek, mint az u.n. világi emberek az esetek többségében. Még mielőtt az isteni megjelenést emlitené az Irás, megjegyzi, hogy a kanaániták voltak akkor abban az or-

szágban. Kánaán Khám fia volt. Utódai nagy népcsaládot képezhettek, melynek tagjai különböző nevek alatt lakhattak itt is. A Történetírás a nemzetek közül a kitteusok vagy kéték nemzetét tudja a legfontosabbnak, kik magasfoku civilizációban éltek, de igen erkölcstelenek voltak. Ami odahaza Ur városában tisztelet tárgya lehetett, itt léha, könnyelmű guny tárgya volt. Abrám igen rosszul érezhette magát közöttük és nem valószínű, hogy honvágy ébredhetett fel benne az elhagyott és sokkal tisztességesebb viselkedésű óshaza után. Azért ment Isten segítségére és megmutatta neki, hogy nincs egyedül, mert a gonosz emberektől látatlanul, csak Abrámnak mutatva meg magát, vele volt a mindenható Isten. Ettől fogva Abrám lelkében változás ment végbe. Ha eddig tartózkodva, félve járt a gonosz nép közepett, s elrejtette tőlük idegen lényét, a jelenés óta amerre járt, mindenütt oltárt emelt saját Istenének, aki a kánaáni erkölcstelen kultusszal körülvevett hazug istenekkel szemben szent volt, tiszta és emberi vétéktől megközelíthetetlen. Az imádatnak külsőleg látatóvá válása, az oltárépítés annak felel meg tehát, amit ma bizonyágtételnek nevezünk, ha ez a bizonyágtétel nem arról szól, hogy mi milyenek vagyunk, hanem hogy kicsoda az Isten. A 7. vers világosan mondja, hogy Abrám az oltárt annak az Istennek építette, aki láthatóvá vált neki. A látható megjelenést Abrám látható istentisztelettel viszonzta. Az Isten megjelenésének híre ment, hiszen Abrámnak szolgálói is voltak, akik a helybeli néppel érintkeztek. Az esemény nagy tiszteletet is kelthetett Abrám *istánt* és ez az idegenek közt való tartózkodást könnyebbé és biztonságosabbá tehetette... Isten már e földön is szót emel amellelt, aki Isten mellett szót emel, és szegyenli azt, aki Őt szegyenli az emberek között.

Mi az oltár? Ez a föld, melyen élek, tisztátalan, és ha Istennel Találkozni akarok, csak tiszta helyen találkozhatom vele. A beszennyezett földön az ember keres egy helyet, amelyen a bűnek nyomát valami eltüntette, s ez a valami a tűz volt. Az oltár jelenti mint jelkép azt a helyet, ahol a tűz kiégette a bűnt. Isten csak azt fogadja el, ami tiszta. Azért visz a szenvedések tűzébe, mert minden lélekből külön-külön templomot akar készíteni. Minden oltár a Golgotára emlékeztet. A Golgota az a hely, ahová az Isten tüze leszállott, égetett és pusztított. Hogy az oltár jelentősége eltűnt, csak arra mutat, hogy a világban minden meghamisítódik, aminek eredete isteni. Ahhoz, hogy valahol tiszta hely létrejőjjön, az kell, hogy emberi munka ne járuljon hozzá. Ezért nem lehetett vasat használni az oltár építéséhez, mert az emberi kéz munkája. Abrám oltárt épített, vagyis felhívta a körülállók figyelmét arra, hogy őt Valaki vezeti és e láthatatlan Istennek odaszentelte magát. Ha mi akármerre megyünk a világban, amit Isten kíván tőlünk, az, hogy a körülöttünk levő emberek érezzék: ennél a léleknél a bűnt a tűz kiégette. De az oltáron vér is folyt /az oltár héberül mizbóseh, mely szó a zabach=öl szóból képződött/. A halál, a kifolyó vér kiengeszteli Istent. Valaminek, valakinek meg kell halnia a szabadulást kereső ember helyett. Az oltárt a bűntudat létesítette, az oltár jó lelkiismeret keresése. Aki oltárt épít a szentségtelen földön, szent helyet keres, melyen Istennel találkozhatik. Az oltár az emberiség legősibb intézményei közül való. Már Kain és Ábel is emeltek oltárt, azaz kerestek egy kiemelt, tiszta helyet, ahol Isten elfogadja ajándékaikat. Az oltár még a pogányok eltorzult felfogásában is nagy isteni gondolatot rejt magában: lesz és ma már van a világon egy szent hely, melyen a bűnös a szent Istennel találkozhatik és ez a szent hely a Golgota, ahol az ártatlan áldozat vére kifolyt és és ahol az Ő szenvedésének tüze kiégette a bűn szanyját a világból. Minden oltár jövendölés a Golgotára, vagy visszautalás rá.

Ezzel az oltárral kezdődik Abrám Kánaánban való élete. A tisztátalan kananita földön kezdetét veszi a szent Isten jelenléte. Sokkal gonoszabb föld volt, mint Ur-Kazdim vagy Hárán. A legtisztátalanabb világba, Sodomá és Gomora határába viszi Abrámot Isten és megteremti ott az Isten imádatát és a Róla való bizonyágtételt. Ez az oltár őrizi Abrám lelkét a gonosztól. Lót gyötrődött Sodomában, mert elhallgatta a bizonyágtételt. Az oltár bizonyágtétele őrizte meg Abrám erejét és derűjét. Lót mindkettőt elvesztette. Ezért kell oltárt építenünk nekünk is, hogy a világ előtt ne titkoljuk el, hogy Isten gyermekei vagyunk. Abrám nem

maradt meg egy helyen. Sikkemből tovább vonul kelet felé és a később nevezetessé váló Béthel helyén üti fel sátorát. Pontosabban a kelet felé eső hegyen úgy, hogy Béthel nyugatra, a nagy tenger felé esett táborhelyétől, míg Ai városa keletre. A Béthel név, mely Isten házát jelent, későbbi időből származik. Helyén azonban már régen város állt, mely a Luz nevet viselte /I.M.28,19/. Ai is régi város volt. Ábrám tehát kikerülte a lakott városokat és azokon kívül tartózkodott. Nem ment be lakni a kényelmes városba, mint Lót. Ábrám itt is oltárt épített Jahvének és imádkozva segítségül hívta Jahve nevét, azaz ezt a nevet kiáltotta ég felé, ezzel a névvel szólította maga mellé a láthatatlan Istent. A Jahve nevet tehát már Ábrám ismerte és használta is. II.M.6,3 nem azt mondja, hogy a Mózes megelőző időkben a Jahve nevet nem ismerték az emberek, hanem, hogy Jahve e név értelmében nem ismertette meg magát az emberekkel. A megismerés, melyről II.M.6 beszél, gyakorlati, tettekben megnyilatkozó; Ábrám ígéretképpen ismerte és hívta segítségül a Jahve nevet; Mózes tettekből tudta meg, mit jelent a Jahve név. Jahve azt az Istent jelöli, aki hű önmagához, lényét nem tagadja meg, hanem abból kifolyólag cselekszik. Ábrám még nem a beteljesülések korát élte, hiszen ő a hívők atyja volt, akik nem látnak és hisznek. Mózes idejében a beteljesülések egy része megtörtént. Isten a választott népet a faraó kezéből kiszabadította, hazát adott nekik és a hazafelé vivő uton megőrizte őket. Ábrám az isteni tettekért imádkozott: Istenből előszólította Jahvét, az Önmagához hűt, az ígéret beváltóját.

A Béthel melletti hegyről Ábrám dél felé vonult. Vonzotta őt is a meleg, a déli tájak melegének kincseket termő hatalma. Délen van Egyiptom /Mioraim/, az óvilág titokzatos kincsesháza, a tudományok és művészetek születő helye, de egyúttal a kísértésnek termő talaja is. Ábrám ott hagyja Isten oltárait az első megpróbáltatáskor és megy Egyiptomba.

Amikor könnyebbséget keresünk a világban, akkor ki vagyunk téve annak, hogy egy nagy földi hatalmasság vonzókörébe kerülünk és az első kísértésben elbukunk.

Ábrám közeledett dél felé.

ÁBRAHÁM TÖRTÉNETE III.

Mózes 14, 1-24.

Mint amilyen kitérést tett a könyv, mikor Nimród foglalásait, vagy a bábéli nyelvzavart beszélte el a világbirodalmi gondolat kifejlődésnek megfigyeltetésére, olyan célú kitérés következik most is a négy és öt király harcának leírásában. Ama kitérések éppen úgy az Isten kiválasztottai történetének megértését szolgálták, mint szolgálja most is ez. A történet főhősei most is Ábrám és Lót; a "világtörténelen" ennek a történetnek van alapja rendelkezve. Az iskoláinkban tanított történelemszemléletnek éppen fordítva, a világbirodalom kifejlődése a fontos szempontja és a szent történelem a mellékes. A történetírásnak ez a kétfelő ágazása két vég felé irányítja figyelmünket. Ez a két vég még homályba burkoltnak várakoztat magára. A prófécia azonban le fogja vonni a leplet és akkor megértjük, miért szól a Szentírás olyan részletesen a néhány kiválasztottokról és miért bánik olyan röviden a hatalmas világbirodalommal és uralkodókkal.

A négy és öt királynak egymáshoz való viszonyából arra a következtetésre kell jutnunk, hogy az egyiptomi hatás alatt fejlődő nyugat-déli népcsoport és az emberiség régebbi hagyományait őrző keleti-északi csoport egymással már ebben a korai időszakban szemben állott és versengett. Később Babilon, Asszír, második Babilon, Média-Perzsa fordult újra meg újra fegyverrel nyugat és dél ellen és szembe találkozott egy másik fajta műveltség hordozóival, amelynek leghatalmasabb képviselője Egyiptom volt. Mosteni történetünkben azt látjuk, hogy az északi-keleti csoport volt a hatalmasabb és sikerült 12 év óta adófizetésre kényszeríteni a déli-nyugati csoportot. Ez ellen a hábéri viszony ellen azonban az utóbbiak fellázadtak és azt levetni készülték magukról. A keletiek legtekintélyesebbje, Kedorlaomer összegyűjtötte a keleti szövetségeseket és hadjáratot indított az adófizetést megtagadó déli-nyugati csoport ellen. A támadás végső célja a Sziddim völgye volt, a Holt-tenger vidéke. Míg azonban oda érkeztek, utba eső, vagy utba ejtett kisebb városokat és népeket kellett legyőzniük. Hogy milyen mélyre vált a hasadás népcsoport között és a szakadás milyen tartós maradt, arra nézve jellemző kelet és nyugat mai ellentéte és a Jelenések könyvének egy jóslata, amely egyik utolsó eseményként a keleti királyok ~~mindenekelőtt~~ fellonulásával fenyegeti meg a történelem vezető országait. /Jel. 16, 12/. A világbirodalomnak ez a meghasonlása hozzátartozik annak az isteni bölcsességnek művéhez, mely a lázadó /Nimród-lázadjunk/ emberiséget egyensúlyban igyekszik tartani, s ilyen módon a népek lelkeiben háborgó vad indulatokat leküti addig, míg a kiválasztott nép kifejlődik, későbbi hivatalára megéri és kinevelődik. Míg a sátáni befolyás alatt levő emberiség egymást pusztítja, s a világban dúló pusztító erőket ezzel lekötve tartja, addig Isten népe békességet élvez. Most ezt a kiválasztott népet Ábrám és családja képezi. Ez a helyzet a történelem folyamán s gyakran meg fog ismétlődni, feltéve, hogy a választott nép Istenre bizza magát és nem világszédik el.

A négy király képében friss, harcra kész, aránylag romlatlanabb népeket látunk, amelyek egymás szomszédságában lakván, szövetségesek és hatalmukat a környező városokra és királyságokra is kiterjesztették. Síneárban Babilont és uralkodójában Hamurápit, vagy Hamurabbit ismerjük fel, Amuráfi néven. Ettől a birodalomtól északnyugatra, részben a későbbi asszír földön, részben azon túl Damasszkusz tájékaig találunk egy csoportosulást, mely a "nemzetek" /gójim/ nevet viselte, fejedelme: Thiddál. A harmadik király szintén a folyamban, Síneártól délkeletre uralkodott: Ariókh, országát vagy városát Elászárnak mondja az Irás. Itt volt Ur városa is. A negyedik uralkodó egy nyers, vad nép fejedelme: Kedorlaomer. Ha vaguk és országok hódítók voltak is ezek a népek, ha keresték is a könyvű szármányt, a romlottságnak és erkölcsatlanságnak attól a fokától, amely a Sziddim völgyében ~~szárm~~ levő öt király városát jellemzte, távol voltak.

A négy királlyal szemben állt az öt király. Az öt királyság történeté-

ról, művelődési viszonyairól alig tudunk valamit, mert városaik mindentől elpusztultak. Tekintve azonban a kőhódok megmaradt emlékeit, írás-tudását, Egyiptommal való viszonyát, feltételezhetjük, hogy az öt király városai részben talán még magasabb feken voltak, mint az őket támadó királyok népe, a gazdagságuk nagy vonzerőt gyakorolt ezekre. Azért is jöttek ezek rabolni, és az állandó adózás végett, s az elpuhult, jómódú Sziddin-völgyi lakosságot maguktól állandó függésben tartani. Az is bizonyos, hogy az elpuhultság termelte ki az öt város erkölcsi állapotát. Amire a természet vadabb fiait még képtelenek voltak, az öt város kifinomult népe megtette: természetellenes módon élte ki vágyait. Ez azonban Isten ítélletét hívta ki. Egyelőre arra voltak ítélve az akkor világot az erkölcsi fekdívei, hogy az erkölcsileg tisztább és vad népek zsákmányai legyenek. Később egyenesen arra, hogy elpusztuljanak és a földön nyomuk se maradjon. Mert mikor egy nép annyira meggazdagodik, hogy csak az élvezeteknek él, eljött az óra arra, hogy Isten kimondja rá a halálos ítéletet és elpusztítsa. A négy királynak, hogy az öt várost /Sodoma, Gomora, Admá, Czeboim és Czeór/ megköszönje, a körülöttük lakó népekkel kellett leszámolniuk és csak ezeknek a leverése után támadhatták meg a gazdag kikéri városokat. Az öt város a magamból, erkölcsötlen hatását ezekre a vadabb népekre is kifejtette, azért voltak ezek a népek gyengék, úgyhogy a négy király seregével szemben az ellendállást alig kiálthatták meg. Csak a népek meghódítása után kényszerült az öt város arra, hogy hadba álljon. Persze, elpuhultságuk következtében azonnal megfutottak, vagy foglyokká lettek. Hitvány, gyáva, a hitlen jellemüket eléggé szemlélteti az a körülmény, hogy uralkodók a futásban magukra maradtak, s ügyetlenségük következtében azokba a szurokgödörökbe estek bele, melyek ezen a vidéken akkor találhatóak voltak, s a vidék vulkanikus jellegét bizonyították. Ezek a szurokgödörök isteni figyelmeztetés jelentettek Sodoma, Gomora, Adma, Czeboim és Czeór népének. De a természetnek ezt a beszédét az erkölcsötlen lakosság nem vette figyelembe. A gazdagság elpuhulttá teszi, a puhaság könnyelművé és közönyössé, s a könnyelműség eltempítja a lélek belső érzékelő szerveit. Sodoma és Gomora népe nem hallotta meg Isten szavát.

Abból, hogy a két város királya pusztult el legelőször, az látszik következní, hogy a két város az öt város szövetségében vezető szerepet vállalt. E két király viselte a városok gonoszságáért elsősorban a felelősséget. Tehát őket példaképpen büntette előre Isten. Az emberiség vezetőin igen nagy felelősség nyugszik, s míg az emberi ítélőszékek sokszor megkínlik a leggonoszabbakat, az isteni ítélet kérielhetetlen, ahol az isteni irgalmat, a Bárdny várárt a gonosztevők megvetik. Saj azoknak a hívőknek is, akik a földi kincsekért és kényelemért az ilyen fenekvadak árnyékában helyezkednek el!

Abrahám unokaöccsét, Lótót azért terhelte súlyos vád, mert a város erkölcsötlenessége nem riasztotta vissza, amint visszariasztotta Ábrámot. Lót mind közelebb ment a városi élet kényelmének élvezése végett Sodomához. Végre be is költözött a városba, sőt részt vett a kormányzásban is, mert később az ítélet angyalai a város kapujában találják, ami akkor a város házának felett meg. Isten irgalmat azonban Ábrám imádsága rajta tartotta Lótón.

Rendkívül eleven, élethű és érdekes ez a kép, amelyet a 14. fejezet az ókori állapotokról fest: egyik oldalon nyers, életerős népek lépnek a történelem színpadára, ami még sokszor fog a történelem folyamán ismétlődni. Más oldalon gyorsan meggazdagodó, magukat gyorsan kiélő népek, mert a kéjelgésnek élő népek gyorsan jutnak a történelem süllyesztőjébe. Középként jelentéktelen, gyorsan felmorzsolódó népek jelennek meg és eltűnnek történelem nélkül. A világbirodalom nem egyszerre született meg. Míg még csak a szomszéd városokat igázta le, szászadok kellett, míg a hódítás messzebb levő országokra is kiterjedt. Csak később lépett a több hódító helyébe egy hódító és lett támadás átütőbb és vakmerőbb. Ekkor sok, egymástól távol eső országból egy jól megszervezett birodalom lett. Ez lett az igazi világbirodalom. Ettől a megszervezett világbirodalomtól még nagyon messze esik Kékorleomernak és társainak hódítása.

De az út készül a későbbi világhódítónak. Az események fejlődésének iránya a világbirodalom, s ami ezt a fejlődést előkészíti, elősegíti, előre hajtja: a hatalomvágy, a rablás vágya, a világ adta dicsőség. Annak a hármasság kísérletnek, amellyel Sétán a Kézvárti Jánuszt hódolójává akarta tenni: a kenyér, a dicsőség és hatalom kísértése, készítette a világbirodalom utját. Lót is megbűvölte a világ igézete, s azonban nem volt hódító. Lót nem a négy király, hanem az öt király elvét vallotta: békességben élni és élvezni a természet gazdag ajándékát.

Itt mutat rá ez a fejezet, hogy egymás mellett élő népekből hogyan fejlődik ki, hogyan emelkedik fel és hogyan szerveződik meg a világbirodalom. S ahogy ehhez a fejlődéshez Ábrám állást foglal, az mutat próféciaként arra, hogy Isten népe, - előbb a testi, majd a szellemi nép: az egyház - hogyan fog a világbirodalommal szemben viselkedni. Ezért nevezetes és tanulságos ez a fejezet és benne Ábrám viselkedése.

Ábrám, a szabadító

A négy király nagy zsákmányt vitt magával a Sziddin völgyéből, és ez a zsákmány állatokból arany-ésüst kincsből, elelemből és lelkekből, azaz rabszolgálat elhajtott, eddig béke lakosokból állott. A kinyeletlen rablásra az üstönöste öket, hogy az öt király népe az add megátámadás miatt fenyegetést éremlt. Az uralkodók eszelekedeteiért már akkor a népet tetfelelőssé. Lót, ugy látatik, nem vett részt a csatában, hanem a rabszolgásgásra hajtott városi lakosok között volt. A földi királyok közt nem, de Isten előtt volt különbség a sodonai nép és Lót között. Sodona népe erkölcsileg romlott volt, s bár bizonyos, hogy romlása a vezetőktől indult ki, - mert az erkölcsi romlás mindig a gazdagabb néposztályok fiaimál kezdődik, - de önként ment a gonosz vezetőik után, s ezzel érdemessé tette magát arra, hogy azok bünhődésében is részt vegyen. Lót a Szentírás tanúsága szerint ettől a romlástól távol tartotta magát; sőt igazságos lelke napról-napra kintta a bűn, melyet látott /II. Pét. 2, 7/. Lót megkísértett volt, de az aljas és elvetemült bűnök kicértésének lelkeben elmondult. Ezért Isten megkönyörült rajta és megtörtént az a saajátságos esemény, hogy érette Sodona és a többi város népe is kiszabadult a hódítóktól, Isten azoknak is időt adott a megtérésre. Ez a Lótért gyakorolt kímélet később nem ismétlődött meg. Ez alkalommal Lót bizonyosságtétele nem volt hiábavaló egészen; ha nem törték is meg rá sodonabeliek, mégis, mivel Lót lelke Isten mellett maradt azzal, hogy gyötörte a polgártársak elvetemültsége, Isten is Lót mellé állott azzal, hogy érte a népet kiszabadította. Lótnek a fájdalom volt a megmentője. Sokszor ostromolják gonosz sugalmak a lelkeket; ha fájnak ezek lelkeinknek, megszabadulunk tőlük.

A négy király rabul vitt foglyai közül egy elszabadult, futva ment Ábrámhoz és az ősz pátriarka így értesült keesse szemere soradról. S amit Ábrám akkor tett, tanulságul szolgál mai keresztényeégünk oly tagjainak, akik állami, s különösen katonai állásokban helyezkednek el. Azzal eszelekedett. Cselekvése férfias volt és határozott. Ez a férfias határozottság azonban nem akkor kezdődött. Olvassuk, hogy Ábrám harcú szövetséget kötött lakóhelyének tisztességesebb szomszédaival, három testvérrel: az onóri Mamréval, Ecollal és Anérral. Ábrám a szorgalmas munkásokat látta bennük, a vincellőreket, és a megbízhatatlanabb vagy épen gonosz törzsek ellen való védekezésre szövetséget kötött velük. Emellett saját embereinek egy részét is fegyverfogásra tanította, úgyhogy háromszáz tisztanyele kiképzett harcosa volt azokból a rabszolgákból, akik már hárszban születtek, s így a családhoz tartozván, megbízhatók voltak. Ábrám tehát már eleve készült arra, hogy esetleg harcra kell megvédeni övét és a vagyonát, amelyből családja él. Rablókval és gyilkosokkal szemben a fegyver használatát a Biblia sokszor tiltotta. Rablókval szemben Ábrám egy pillanatig sen habozott, hogy kardhoz kell-e nyulnia, vagy sem.

Ábrámnak talán 6-700, legfeljebb 1000 körülű embere lehetett, amikor gyors menetben a zsákmánnyal haladó négy királyt a héber haza északi határán utólérte. Mi volt ez a négy király hódító seregéhez képest? Ábrám azonban nem tekintett gyengeségére, hanem arra az Istenre, aki neki az i-

géretet tette, s akinek volt hatalma arra, hogy a nagyot a kicsi ládához alázza. Isten segítségével Abrahám futásba verte a rablókat, s a megriasztott ellenség sádkmányát hátrahagyva menekült. Abrahám a kiszabadított foglyokkal és a sádkmánnyal elindult hazafelé, miután Czébáig üldözte a rablókat. A négy király olyan érzékeny csapást szenvedett, annyira erőt vett rajta a csüggedés, hogy új támadásra gondolni sem lehetett. Abrahám nem akart hódítani vagy bosszút állni, csak menteni. Abrahámot a rokoni hírséges szív indította, az atyai barát hűsége a könnyelmű rokonhoz.

A szabadítás hatása

Abrahám a négy király megveréséből hazafelé megy. Természetes, hogy a hír sokkal gyorsabban járt, mint ő, s a megmentett sereg. Mire a K későbbi Jerusszálem helyére ért, már tudtak támadásáról és annak fényes sikeréről a környező népek. Két fejedelmet érintett ez nélyebben: az egyik Sódoma új királya volt, talán fia annak, aki a szurokváramba esett. A király úgy hitte, hogy Abrahám a sádkmányt saját tulajdonának fogja tekinteni, s ezért igyekezett jó alkut kínálni neki: adja ki a Sodomából elhurcolt foglyokat, s tartsa meg az elrablott kincseket. Ekkor tűnt elő Abrahám igazi jelene. A hódító mindig azonos joga szerint megtarthatta volna a kincseket, s még fel is ajánlják neki. Abrahám azonban keményen utasít vissza minden kapcsolatot Sodomával. Még egy fonál, egy sarukötő szíj sem kell neki a piszokkal és fertővel összekötött gazdagságból. Csak az kell, amit Isten ad. Mint ahogy később egy király élt a földön, akinek nem kellett a föld dicsősége, fejedelmének hatalma, csak egy kellett neki: Isten közelsége és közösége. Ahogy Jézus visszautasított az emberektől dicsőséget és hatalmat, úgy utasította vissza Abrahám is. Előre vetítődik Jézus Krisztus lelkülete Abrahámban. Hirtelen, mint szabadító jelenik meg és egy időre rendet teremt. De erről nem emlékezik meg a világi történetírás, mert az csak hódítókkal foglalkozik; a szabadítókkal nem. Aki szabadít, annak nincs tekintélye, csak annak, aki letipor.

Abrahám viselkedése Sódoma királyával szemben kinőtletlenségnek tűnhetik fel, pedig a legnagyobb szeretet megnyilvánulása volt. Mert Sódoma királyának és népének a legnagyobb szüksége az igazságra volt. Arra az igazságra, hogy amit ők legtöbbször bosszúlnak, az a tiszta és istenes embernek a legutálatosabb és legviaszatasztóbb borzalom. Abrahám szeretete abból is kilátszott, hogy Sódoma népét vagyonával együtt elhozta. Természetesen Abrahám csak saját személyére nézve mondhatott le a katonai sádkmányról, szövetséges társai részét és a legények élelmét levonta belőle. Saját magának azonban semmit sem kívánt, sőt esküvel fogadta, hogy egy sarukötő szíjat vagy fonalat sem fog elvenni a sódomai vagyonból. Vajon mikor tette Abrahám ezt a fogadalmat? A hadba indulás előtt aligha, mert akkor a vállalkozás kimenetelére számított felől sem volt tudomása. Legvalószínűbb, hogy a fogadalmat megtéttele a királyvölgyben történt. Sódoma királya fölött, hogy találkozzék Abrahámmal és tőle a sódomabeli foglyokat elkerje. Az út épen Sádóm városa mellett vezetett el, s annak királya, Melkicédek is tudomást szerzett Abrahám érkezéséről. Milyen megindította a esedálatos gyűszelen, s mint istenfélő férfi, mint Isten prófétája nem állhatta meg, hogy az Abrahámmal való találkozást elmulasztja. Isten papjaként jön, Isten megbízásából, hogy Abrahámot megáldja. Abrahám szívja magába, amit Melkicédek mond. Az, aki egyszerre fordul Isten felé is és az ember felé is: pap. A Melkicédekkel való beszélgetés eredménye az volt, hogy erőt kapott úgy lépni fel a gonosztevővel szemben, ahogy megérdemli és nem úgy, mint királlyal szemben.

Melkicédek tehát lejött a hegyről a völgybe, amelyen Abrahám vonult el, s így valószínű, hogy hármas találkozó volt a völgyben. A bibliai elbeszélésben Abrahámmal Sódoma királyával való találkozását megszakítja a Melkicédekkel való találkozás. Sódoma királyával ezerről előbb találkozott, s a vele való tárgyalás végett megállott a királyvölgyben. Ezt az alkalmat használta fel Melkicédek is arra, hogy Abrahámmal találkozzék. Ez a második találkozás közé ékelődött a Sódoma királyával való beszélgetés közé. Abrahámra kellenetlen hatással volt ez a találkozás és megkönynyebbült, amikor azt megszakította a Melkicédekkel való érintkezés. A Melkicédekkel való meglepő és Istentől sugallt beszélgetés alatt törhetett ki Abrahám megkínzott lelkéből az az eskü, hogy Sódoma királyával

minden érintkezést megtagad és tőle a legkisebb ajándékot sem fogadja el. Mikor Melkicédektől újra Sodoma királyához fordult, akkor biztosította a gonosz uralkodót arról, hogy vele a legkisebb közösködést is megtagadja. Melkicédekkel való beszélgetéseket az isteni szabadítás volt, mely őt a sodomai király átkos befolyásából isteni magasságba emelte. A sálomi király iránt érzett hála indította Ábrámot arra, hogy mindezt mindenből, amit hozott, hódolatképpen tizedet adjon az istenes királynak, és ezzel a tizeddel annak feljebbvalóságát elismerje. Mert mindig az alattvaló fizet tizedet, azaz adót fölöttesének és mindig a nagyobb áldja meg a kisebbet. Ábrám Melkicédek áldásával lelkében tudott Sodoma királyának egész szívvel, szíve feltétlen elhatározásával ellentállni, s magát annak hatása alól kiszakítani. Ilyen határozott lépésre öccse, Lót is még nem volt képes. Istennek Lótot tűzön őt kellett ez alól a hatás alól kiszabadítani. De ekkor a szabadítás részben későn jött. Ábrám hite által tetete ezt a lépést, amely Sodoma fényének, gazdagságának megvetését és Melkicédek áldásának megbecsülését foglalta magában.

Az a mód, ahogy Ábrám a világi politikába, a négy és öt király harcába beavatkozott, az a lépés, amellyel elszakította magát Sodoma bűvköréből és odacsatlakozott Sálom királynak áldó hatása alá: olyan bizonyodgtétel volt, amely az akkori világban, Ábrám környezetében elérhető befolyás nélkül nem maradhatott. Ábrám egészen másként eszelkedett, mint ahogyan a világban tenni szokták az emberek. Ábrám Sodoma gazdag, tekintélyes királya helyett a terméketlenebb földön uralkodó, tehát szegényebb Melkicédek barátságát választotta, kinek nem igen lehetett sok hódolója. Ábrám nemcsak barátul választotta, hanem azzal, hogy tizedet adott neki, maga fölé emelte és igen megtisztelte. Ez a tisztelet-adás nemcsak Sálom királynak szólt, hanem, sőt sokkal inkább annak az Istennek, akinek Melkicédek szolgálatában állott. Melkicédek a mai Jeruzsálem helyén állott régi város uralkodója volt, amelynek - nyilván a benne uralkodó állapotokra való tekintettel - Sálom, azaz békesség volt a neve. Eza békesség annak volt a következménye, hogy a király szigorú igazságosságot valószínűsíttet meg a városban. Ezért nevezték a királyt Melkicédeknek, aminek magyar jelentése: igazságosság királya. Melkicédek rendje szerinti pap azt jelenti, hogy Istennél van igazolása. A város neve nem lehetett régi ez időben, mert a király személynévvel függött össze. A héber levél is megjegyzi, hogy előbb volt Melkicédek igazságos király, csak azután lehetett a békesség városának királya. Békesség csak az olyan emberek között lehetséges, akik az igazságosságot teljes mértékben megvalósítják. A Szentírárs kétféle igazságosságról beszél: a törvényt és a szeretet igazságosságáról. Előbbit a rideg kötelességtudás veszerli, utóbbit az irgalom.

Ábrám két tárgyalófele közül Melkicédeknek a szeretet hozta alá, hogy Ábrámot megáldja. Sodoma királyát a merő önzés hozta el a Király-völgybe, hogy alkut kössön a győztes Ábrámmal. Sodoma és Sálom királyában a merő igazságtalansággal a merő szeretet állott szemben, mely buzdítani jött a testvért, hogy tovább haladjon a megkezdett úton. A testi arany és a szellemi arany között kellett Ábrámnak választania, s ő a szellemi kincset választotta. Sodoma királya nemcsak alattvalóit, hanem aranyát és vagyonát is magával vihette, amikor a Király-völgyből távozott, de magával vitte az elutasítás keserű érzetét is, ha ugyan e kiegészítő szívben volt még hely a szűgyen számára. Valószínű, hogy egyes mocsollyal vette tudomásul az ostoba pártos idegenkedését Sodoma aranyától. Az eredmény az lett, hogy Sodoma és a négy város, mely Kildárban élt, tovább haladt a gonoszságban, s megérett az isteni ítéletre, mely az Istentől kitűzött órában rá is születt erre a különleg gyűnyörű területre, melyet lakói gonosz gyűnyörűségeikre használtak.

A környéknek azonban voltak más városai és más lakói is. Bizonyos, hogy azokra más hatás gyakorolt a hármas király-találkozó híre, mely elterjedt azon a vidéken. Hogy ezt a népet Sodoma pusztulása után csak a mintegy 400 év után érte el Isten ítélete, azt mutatja, hogy Ábrám bizonyodgtétel nem volt hiábavaló. Melkicédek áldott uralkodása és Ábrámmal kötött szövetségét megteremté gyűnyörűségeit. Az Ábrámmal barátságos viszonyban élő lakókon lassabb volt, bukásuk később következett el. Ez Melkicédek és Ábrám szövetségének közös hatása volt.

Volt azonban az emberi történelmi hatás mellett a király-találkozónak még egy rejtélyes, titkos szellemvilági hatása is, melyről a héber levél szerzője számol be. Melkiédek e világ szemlélete szerint nem volt jelentékeny uralkodó, mert a nép jötevője volt csak és nem volt népeket legigaz hódító. E világ történetírói az emberiség jötevőivel nem sokat foglalkoznak, nekik a véreskezű hódítók az érdekesesek. Melkiédekről csak a Bibliából tudunk, más emlékek nem maradt meg róla azon az egyen kívül, hogy a város mai neve is őrzi uralkodásának emlékét, mert Jeruzsálem a béka városát jelenti. E számbavételnek azonban nevezetes következménye volt. Melkiédek származásáról semmit sem tudunk: apa és anyja nélkül úgy lép a szent történelembe, mintha a szellemvilág meglepetése volna /Ib. 7,3 sikk/. Titkosorsúdságával előképe lett annak a nagy Királynak, aki földi apa nélkül, nem e világból kinőve lépett be az emberi történelembe. Melkiédek hasonlónak tétetett az a Felkent Jékusához, Isten emberi alakban megjelent Físhoz. Nem Melkiédek fellépése alakította az ember Fia történetét, hanem az Isten Fia földre küldetésének isteni elhatározása szülte Melkiédek titokteljes fellépését. A felséges, irgalmas isteni gondolat földi képeket keresett. Isteni intézkedésből született a Melkiédek epizód. Melkiédek áldott hatása, mely első között Abrám életének egy nehéz szakaszát vonta be isteni derűvel, még századokig éreztette hatását azért, hogy visszatartotta a romlást, feltartóztatta az isteni ítéletet. Ilyen hatása volt Melkiédeknek saját népére és a szomszédokra is. Ezt a hatást azonban az Isten Fia földre küldő isteni elhatározására kell visszavezetnünk, mely Melkiédeket a világba beállította. A Felkent Jékus előre földre küldött sugarát kell benne látnunk. Melkiédeknek át a Krisztust földre küldő isteni szeretet hatott. Ez az isteni szeretet jelentette ki magát Melkiédeknek és rajta keresztül azoknak, akik Melkiédek hatása alá jutottak. A szent Fiu szeretetének az előzetes sugarát ismerte fel Abrám is. Mielőtt a Fiu megszületett volna, a Berne megjelent isteni szeretet már beragyogta az emberi bűn ójszakáját. Melkiédek allegórikus alak volt, de olyan allegória, mely a földi világ valóságához tartozott. Abrám a tisztelet valósággal ennek az isteni szeretetnek adta, azt ismerte el magánál feljebbvalónak. Abrám meghódolt az isteni szeretetnek, mely őt áldottá tette, áldású embertársai számára, szabadítóvá. Melkiédek titkoszerű megjelenése előrelátta Abrámnak, hogy az őt vezető és megsegítő áldás egy titkoszerű forrásból származik, melynek egyik csatornája volt Melkiédek. Abrám a tisztelettel az életében újra meg újra megjelent isteni Gondviselés iránt fejezte ki pillanatnyi hódolatát és hálaát. Az Abrám égyékében levő kétféle levita papság, mely egészen más természetű volt, mint Melkiédek papi közbenjárása, alárendeltje és allegórikus hódolója volt annak a papságnak, mely Melkiédekben úgy jelent meg, mint égi napugár. A pap közvetítő Isten és az emberek közt: Melkiédek Isten áldását közvetítette.

Melkiédek papi mivoltát és jellegét igen szemléletesen teszi annak az áldásnak a szövege, melyet a hazatérő Abrámnak mondott. Az áldás kétféle szót: áldott volt Abrám és áldott volt Isten. Abrámot nem a maga áldottjának nevezte Melkiédek, hanem a magasságos Isten áldottjának. Saját magát tehát csak az isteni áldás közvetítőjének tartja, s ez éppen a papi tiszt jellege. Istent Melkiédek az ég és föld szerzőjének mondja, tehát sem az eget, sem a földet nem tartja örökösül fogva valósnak, hanem isteni teremtménynek. Többet azonban nem látszik tudni az orvól az Istenről. Megváltó és helyreállító munkásságáról nem beszél. Ez nem azt jelenti, hogy ilyen dolgokról nem volt sejtése, hiszen az isteni helyreállítás ígérete még a paradicsomkertben elhangzott, hanem azt jelenti, hogy az áldás forrásaként a Teremtő Istent jelölte meg. Tehát oly áldást mondott ki, mely Abrám földi, evilági létét biztosította. Ez mindjárt kihat az áldás további szövegéből, melyben Istent az áldás szerzőjének ellenőzőit Abrám közébe fogja adni. Az áldás e részében Abrám képviselőjeként jelenik meg Isten előtt, mert az Abrámot érő isteni Gondviselés a hála tárgya. A pap tehát Istent képviseli az ember felé és az embert Isten felé. Melkiédeknek papi fellépése azt a megnyugvást hozta Abrámnak, hogy nem Sodoma gazdagsága, hanem Isten gondviselő se-

gitsége a valóság, s annak isteni jeledése van, mint Melkicédek papi fellépése, akit Isten állított Abrahám útjába. Melkicédek megjelenése úgy hatott Abrahámra, mint tarsusai Saulusra hatott a damaszuszi úton a megdicsőült Jézusnak Saul elé állása. Csakhogy Melkicédek csak az árnyék volt, míg Jézus a valóság. Melkicédek nem szólhatott úgy, mint Jézus: "Aki engem lát, látja az Atyát". Ennek a különbségnek is oka az, hogy Melkicédek a teremti Istent vihette Abrahám elébe, míg Jézus a szent Atyát vitte Saulus elébe. Az árnyéktól a valóságot a galgatai áldozat különböztette meg, mely Abrahám idejében még földi szemek előtt rejtve volt. Ha Melkicédekot és Jézust összehasonlítjuk, rájövünk, hogy a papság fogalmában fejlődés volt az emberi történelemben. De a fejlődést nem az emberi felfogóképesség biztosította, hanem az isteni kijelentés, mely előbb Melkicédekot küldötte, azután a Valóságot, a beteljesedést, a testet magát, mely árnyékát Melkicédekben előre vetette. Isten Fia az örökkévalóságban előbb volt, mint Melkicédek. Isten Melkicédekot az Isten Fia képmására, mintájára alkotta, de az emberi ségnek Melkicédekot mutatta meg előbb. Ezért lett Jézus Melkicédek rendje szerinti főpappá. A rendet, vagy rendszert Melkicédekben előbb ismerte meg az emberi nem, mint Jézusban. Az ég szemlélete azonban más, mint a földé.
